

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckt motion angående abortförebyggande verksamhet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 714, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Ullsten m. fl.* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådana tilläggsdirektiv till den pågående abortutredningen att denna får i uppdrag att undersöka möjligheterna att med lagstiftning reglera myndigheternas handläggningstid av abortansökningar och landstingens skyldighet att inrätta rådgivningsbyråer för abortförebyggande verksamhet».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser m. m.

Förutsättningarna för legal abort anges i 1 § lagen den 17 juni 1938 om avbrytande av havandeskap (abortlagen). Lagen upptager i sin nu gällande lydelse fem abortindikationer. Havandeskap må sålunda enligt 1 § 1) avbrytas när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa (medicinsk indikation). Enligt 1 § 2) tillåtes abortframkallning när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet (socialmedicinsk indikation). Vidare upptages såsom giltiga grunder för abortingrepp i 1 § 3) att kvinnan hävdats genom våldtäkt eller blivit havande till följd av vissa andra brottsliga gärningar (humanitär indikation) samt i 1 § 4) att med skäl kan antagas, att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet eller ock svårartad sjukdom eller svårt lyte av annat slag (eugenisk indikation). Slutligen må havandeskap enligt 1 § 5) avbrytas, när med skäl kan antagas att det väntade barnet på grund av skada under fosterstadiet kommer att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte.

Enligt andra stycket i 1 § får avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan ej företagas efter havandeskapets

tjugonde vecka. Medicinalstyrelsen kan dock, om synnerliga skäl föreligger, medge att ingreppet får ske intill utgången av tjugufjärde veckan.

Enligt 4 § får havandeskap inte avbrytas utan att två läkare, av vilka den ene skall vara den som utför ingreppet, i skriftligt utlåtande förklarar förutsättningarna för åtgärden vara för handen eller också medicinalstyrelsen lämnat tillstånd därtill. När fråga är om tillämpning av de under 1 § 4) och 5) upptagna indikationerna skall prövningen alltid ske av medicinalstyrelsen. Detsamma gäller när kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

Kan, då fråga är om avbrytande av havandeskap på grund av sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan, prövning i den ordning 4 § angiver eller utförande av ingreppet i lasarett eller annan i lagen åsyftad anstalt icke utan våda äga rum med hänsyn till dröjsmål eller annan olägenhet som därigenom skulle uppstå, må enligt 7 § (den s. k. nödfallsparagrafen) havandeskapet av legitimerad läkare avbrytas utan iakttagande av nämnda stadganden.

Indikationen under 1 § 2) infördes genom en 1946 vidtagen lagändring, och den under 1 § 5) angivna indikationen upptogs i lagen genom lagändring 1963. Övriga indikationer förefanns enligt lagens ursprungliga lydelse. Abortlagen har vidare genom vissa, år 1964 genomförda ändringar anpassats efter brottsbalken. Dessa ändringar trädde i kraft samtidigt med brottsbalken eller den 1 januari 1965.

I anslutning till abortlagen meddelas i *kungörelse den 9 september 1938 tillämpningsföreskrifter* till ifrågavarande lag. I kungörelsen stadgas bl. a., att ansökan hos medicinalstyrelsen om tillstånd till avbrytande av havandeskap skall göras skriftligen. Ansökningen skall vara åtföljd av vissa handlingar, bland dem intyg av läkare angående verkställd undersökning. Medicinalstyrelsen skall enligt kungörelsen *så snart ske kan* pröva om havandeskapet må avbrytas.

Straffbestämmelser för illegal abort finnes i 3 kap. 4 § brottsbalken. En särskild regel, som inskränker åklagarens möjligheter att åtala kvinnan, finnes i 11 § samma kapitel.

För anordnande och upprätthållande av verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i *abortförebyggande syfte* utgår enligt *kungörelse den 21 december 1945 (nr 863)* statsbidrag till landsting eller till stad, som ej deltagar i landsting. Bidrag utgår därvid till läkares och kurators avlöning, till vissa resor samt för tillgodoseende av överhängande *hjälpbehov* hos kvinnor, som besöker kurator. Även kostnader för vissa laboratorieundersökningar ersättes. Abortförebyggande verksamhet bedrivs för närvarande vid 20 rådgivningsbyråer. Dessa är belägna, tre i Stockholm, Göteborg och Malmö samt de övriga i 12 landstingskommuner. Under år 1964 nyinskrevs 5 315 kvinnor vid rådgivningsbyråerna. För innevarande budgetår har till abortförebyggande åtgärder anvisats ett förslagsanslag av

430 000 kronor. I statsverkspropositionen föreslås för nästa budgetår en höjning av anslaget med 60 000 kronor.

Enligt kungörelse den 2 december 1960 om statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning (nr 710) må till landstingskommun eller stad, som icke tillhör landstingskommun, inom ramen för ett av Kungl. Maj:t för ändamålet fastställt belopp, utgå statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning, som avser rådgivning och behandling i samband med konfliktsituationer i äktenskap och familj samt upplysningsverksamhet om samlevnadsproblem. Sådan familjerådgivning må även innefatta stöd och rådgivning åt abortsökande kvinnor. Statsbidrag enligt kungörelsen har beviljats för verksamheten vid tio byråer. Verksamheten befinner sig i ett flertal fall i sitt begynnelsestadium. Endast vid tre eller fyra av byråerna kommer familjerådgivningen att omfatta även stöd och rådgivning åt abortsökande kvinnor. Utöver de tio byråer, för vilka statsbidrag beviljats, har enligt uppgift från medicinalstyrelsen inkommit ansökningar om bidrag till ytterligare sex byråer. Avsikten är att vid tre av dessa rådgivning åt abortsökande kvinnor skall ske. En av ansökningarna avser utvidgning av en nu befintlig abortbyrå till familjerådgivningsbyrå. Ett förslagsanslag av 140 000 kronor för innevarande budgetår har anvisats för den försöksvis anordnade familjerådgivningen. Samma belopp föreslås utgå för budgetåret 1966/67.

Under fjolåret tillsattes en utredning, 1965 års abortkommitté, för att verkställa utredning om abortlagens tillämpning och därmed sammanhängande spörsmål samt en allmän översyn av abortlagstiftningen. I direktiven till utredningen, vilka återges i 1966 års riksdagsberättelse, sid. 70, anför departementschefen, statsrådet Kling, till en början följande.

Abortfrågan och spörsmål som sammanhänger därmed föranleder i vårt land en livlig offentlig debatt. Härvid har under senare tid framförts åtskilliga förslag till ändring av abortlagstiftningen i den ena eller den andra riktningen. Lämpligheten av de framförda förslagen kan inte rätt bedömas utan att huvuddragen av det aktuella saken och iakttagbara utvecklingstendenser fixeras så klart som möjligt. Det har nu förflutit avsevärd tid sedan 1950 års abortutredning avslutade sin verksamhet och de resultat som utredningen redovisade kan inte längre anses aktuella. Enligt min mening bör därför en förnyad utredning äga rum på området.

Som jag hade anledning framhålla i samband med att förslag framlades till 1963 års ändringar i abortlagen (prop. 1963: 100 s. 14) bör den nuvarande tillämpningen av lagen undersökas. Utredningen bör innefatta en statistisk bearbetning av föreliggande material rörande ansökningar om avbrytande av havandeskap, behandlingen av sådana ansökningar samt utförda legala aborter. Materialet bör bl. a. redovisas fördelat på de olika abortindikationerna och uppdelat för olika delar av landet. Det synes lämpligt att särskild uppmärksamhet ägnas åt att klarlägga vissa tidpunkter av betydelse för bedömningen av hur förfarandet fungerar, nämligen tidpunkterna, när graviditeten först konstaterats eller kunnat konstateras, när ansökan avgetts, när beslut förelegat och när ingreppet ägt rum. I anslutning till den statistiska bearbetningen bör undersökas bl. a. i vad mån förändringar har inträffat i klienteletts sammansättning, antalet ansökning-

1*— Bihang till riksdagens protokoll 1966. 9 saml. 2 avd. Nr 18

ar, bifallsprocenten och tidsåtgången för ansökningarnas behandling samt försök göras att ange orsakerna till inträffade förändringar.

Bilden av abortlagens tillämpning bör kompletteras med undersökningar på ett par särskilda områden. Sålunda bör försök göras att analysera de skilda motiv som kan ligga bakom önskan om abort och att klarlägga den betydelse som i detta sammanhang kan tillmätas skilda sociala faktorer som ekonomi, familje- och bostadsförhållanden samt utbildningssituation. Även psykologiska sammanhang bör belysas. Av särskilt intresse är i vad mån det förekommer typiska variationer i kvinnans inställning till aborten under olika skeden av graviditeten. Vidare bör frågan om somatiska och psykiska komplikationer vid legala och illegala abortingrepp upptas till undersökning. Ingreppens beskaffenhet vid olika graviditetsstadier bör redovisas och såvitt möjligt bör klarläggas i vad mån risken för komplikationer varierar med tiden för ingreppet. Ett särskilt förhållande som i detta sammanhang bör undersökas är i vilken utsträckning det har förekommit att lasaretsläkare vägrat att utföra operationen sedan abort beviljats och vilka konsekvenser sådan vägran har haft för de abortsökande kvinnorna. Det bör även undersökas om det har förekommit andra hinder mot att få en beviljad abort utförd.

Utredningen bör vidare söka få fram en så tillförlitlig beräkning som möjligt av antalet illegala aborter per år under den tid undersökningen avser.

Utvecklingen i fråga om antikonceptionella åtgärder har också stort intresse, när det gäller att bedöma de allmänna förhållanden under vilka abortlagens regler fungerar. Denna utveckling bör därför belysas samt formerna för preventivmedelsrådgivningen och omfattningen därav beröras.

Medicinalstyrelsen har nyligen fått i uppdrag att sammanställa och analysera vunna erfarenheter dels av den hittills på försök anordnade familjerådgivningen och dels av den organiserade abortförebyggande rådgivningsverksamhet som bedrivs i annan form än i samband med familjerådgivning samt att till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse härför. Detta material bör utredningen använda i sitt arbete.

Vad jag hittills har anfört har tagit sikte på en undersökning av praxis och andra faktiska förhållanden. Sedan en sådan ingående kartläggning har skett bör utredningen mot bakgrund därav till prövning uppta frågan om den framtida inriktningen av vår abortlagstiftning och göra en allmän översyn av denna.

Departementschefen anför härefter bl. a., att enligt hans mening tiden nu är inne för en ytterligare liberalisering av möjligheterna till abort utöver den som redan skett under abortlagens giltighetstid. Särskilt framhåller han, att många skäl talar för att kvinnan under ett mycket tidigt graviditetsstadium i princip får rätt att själv bestämma om hon vill föda det väntade barnet.

Vidare yttrar departementschefen.

Vilken lösning som än väljes bör utredningen överväga vilka bestämmelser som bör reglera förfarandet i abortärenden. Att de nuvarande icke är ändamålsenliga i alla avseenden har allmänt omvitnats. Bl. a. är angeläget att möjligheter skapas att påskynda förfarandet så att beslut kan erhållas på ett betydligt tidigare stadium av graviditeten än hittills. Av vikt är vidare att en kvinna som har beviljats abort har möjlighet att få ingreppet utförd

snarast och till låg kostnad. De reformförslag som utredningen finner påkallade i dessa hänseenden bör den framlägga successivt.

Sedan härefter angivits, att i utredningsuppdraget bör ingå att behandla vissa straffrättsliga frågor rörande abort, anföres slutligen följande.

Utöver de två huvuduppgifter för utredningen som jag har angett i det föregående — en undersökning av abortlagens tillämpning m. m. och en allmän översyn av abortlagstiftningen — bör utredningen också ha att till ingående behandling uppta en annan fråga av största vikt, nämligen samhällets åtgärder i abortförebyggande syfte. Det gäller här både den rådgivningsverksamhet, som i detta syfte bedrivs av olika samhällsorgan i skilda former, och sociala och ekonomiska åtgärder till stöd åt kvinnor i abortsituation. Mot bakgrund av det material rörande rådgivningsverksamheten som medicinalstyrelsen enligt det föregående har att inkomma med och de undersökningar som utredningen själv har att företa rörande de motiv som ligger bakom önskan om abort och om betydelsen i detta sammanhang av skilda sociala faktorer såsom ekonomi och bostadsförhållanden bör utredningen överväga hur samhällets verksamhet på detta område på bästa sätt kan utbyggas och effektiviseras. Det gäller härvid bl. a. hur rådgivningsverksamheten lämpligen bör vara organiserad.

Motionen

I motionen anföres bl. a., att år 1963 bedrev hälften av landstingskommunerna icke någon abortförebyggande verksamhet vid särskilda abortbyråer. Vidare anföres, att tillgången på personal anses tillräcklig endast vid en fjärdedel av byråerna och att en genomsnittlig förstärkning på ungefär 50 procent betraktas som nödvändig. Motionärerna gör gällande, att till följd av den rådande personalbristen väntetiderna vid abortbyråerna inte sällan uppgår till 4—5 veckor och att 8—10 veckor är den tid, som vanligen förflyter mellan kvinnans första kontakt med myndigheten och den tidpunkt då aborten, om ansökan beviljas, kan utföras. Härefter anför motionärerna följande.

Denna väntetid kan få olyckliga konsekvenser. Den som väljer att söka legal abort får räkna med ett par månaders oviss väntan. Ingreppet blir svårare än vad det annars hade behövt bli. Många, som kanske fått legal abort, föredrar att anlita dyrare men snabbare illegala abortörer, kliniker i Polen osv.

För att väntetiden skall kunna kortas ned krävs en kraftig utbyggnad av den abortförebyggande verksamheten, i enlighet med de riktlinjer som drogs upp i motionen till förra årets riksdag från herr Gustafsson i Borås m. fl. (II: 95). Oavsett det resultat som den pågående abortutredningen kommer att nå är det angeläget att rådgivningsverksamheten byggs ut, eftersom ett stort behov kommer att föreligga av denna även i framtiden.

Dessutom bör också andra möjligheter prövas, t. ex. att med lagstiftning reglera tiden för myndigheternas handläggning av abortansökningar.

Genom statsbidragsbestämmelserna hoppas man kunna stimulera landstingen till inrättande av abortbyråer. Hittills har som nämnts ungefär hälften av landstingen ingen sådan verksamhet. De kvinnor som önskar abort i

dessa landsting vänder sig i allmänhet till läkarna och kuratorerna på kvinnokliniken, vilka emellertid med hänsyn till en stor arbetsbörda inte kan ge lika god hjälp som en för ändamålet inrättad myndighet. Eftersom statsbidragsvägen inte visat sig effektiv bör den pågående abortutredningen ges i uppdrag att överväga lagstiftning om landstingens skyldighet att inrätta abortbyråer.

Tidigare riksdagsbehandling m. m. av frågan om organisationen av den abortförebyggande verksamheten

I ett av 1941 års befolkningsutredning år 1944 avgivet betänkande (SOU 1944: 51) framlades förslag om och rekommendationer av sociala och ekonomiska hjälpåtgärder med befolkningspolitisk verkan. På grundval härav framlades till 1945 års riksdag proposition (1945: 369) om anslag till abortförebyggande åtgärder m. m. I denna föreslogs att, tills vidare såsom försöksverksamhet, statsbidrag skulle utgå till landsting och stad, som ej deltagar i landsting, för viss verksamhet till stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte. Verksamheten skulle vara anordnad enligt en av medicinalstyrelsen godkänd plan samt utövas vid särskilda rådgivningsbyråer, vilka skulle stå under ledning av legitimerad läkare med biträde av kvinnlig kurator. I ett första utbyggnadsskede skulle statsbidragsgivningen begränsas till högst 10 rådgivningsbyråer, envar med en läkare och en kurator. Till kurators förfogande skulle ställas mindre penningbelopp, högst 4 000 kronor för byrå och budgetår, för att möjliggöra för kuratorn att lämna de abortsökande tillfällig hjälp i trängande fall.

Förslaget avsåg vidare anordnande av allmän sexualupplysning för vuxna, vilken verksamhet skulle anförtros åt folkbildningsorganisationerna, preventivrådgivning för kvinnor och män utan kostnad för de rådsökande, försäljning av preventivmedel genom apoteken, upplysningsverksamhet genom en folkskrift i abortfrågan samt tillhandahållande av kostnadsfri havandeskapsdiagnos. Den kostnadsfria preventivrådgivningen för kvinnor liksom den kostnadsfria havandeskapsdiagnosen avsågos att till en början bedrivas som försöksverksamhet för att, sedan viss erfarenhet vunnits, få en mera definitiv utformning.

Statsutskottet fann de omnämnda förslagen i huvudsak ej föranleda någon erinran men underströk, att flera av dessa gällde försöksverksamhet, och utgick därför från att frågan skulle omprövas sedan verksamheten kommit i gång. Riksdagen biföll utskottets förslag och anvisade medel till — förutom sexualhygienisk upplysningsverksamhet — abortförebyggande åtgärder.

År 1950 tillkallades sakkunniga för att samla material till ledning för ett ställningstagande till hur den framtida abortförebyggande verksamheten skulle ordnas och för att verkställa en översyn av de abortprofylaktiska åtgärder.

gärderna. De sakkunniga, som antog benämningen *1950 års abortutredning*, avgav år 1953 betänkande i abortfrågan (SOU 1953: 29). Utredningen har genomfört en på socialstatistiskt material grundad analys av abortklientelet och abortfrekvensen och framlagt en bearbetning av det statistiska materialet med avseende å indikationerna vid legal abort. I de senare avsnitten av betänkandet har utredningen diskuterat sociala och ekonomiska hjälpåtgärder åt abortklientelet, abortärendenas handläggning samt sexualupplysning och födelsekontroll. Utredningen har även sökt uppskatta frekvensen av illegala aborter samt sökt beräkna hur en stigande frekvens av legala aborter inverkar på frekvensen av illegala sådana.

Redogörelse för innehållet i abortutredningens betänkande lämnas dels i första lagutskottets utlåtande nr 20 år 1955, dels i dess utlåtande nr 14 år 1957. I sistnämnda utlåtande lämnas även viss redovisning av de remissyttranden som avgivits över betänkandet. Här må rörande innehållet i betänkandet anföras följande. Utredningen framhöll att det i egentlig mening abortprofylaktiska arbetet ej kunde skiljas från den allmänna familjerådgivning, som genom rådgivande och stödjande hjälp syftade till att lösa samlevnadsproblem. De problem som låge bakom en ansökan om abort var enligt abortutredningen på det hela taget desamma som föranledde, att en människa sökte hjälp på en familjerådgivningsbyrå, skillnaden var endast, att för de abortsökande förelåg den extra komplikationen av en ovälkommen graviditet. Utredningen framhöll vidare bl. a. att intrycket av ett nära samband mellan abortrådgivningen och familjerådgivningen förstärktes av att de abortsökande kvinnorna i stor utsträckning behövde en rådgivning eller behandling av samma slag som man avsåg att ge inom familjerådgivningen.

I *1955 års statsverksproposition* anförde chefen för inrikesdepartementet, att han ännu icke var beredd taga ställning till abortutredningens förslag i dess helhet. Han fann det emellertid önskvärt, att utbyggnaden av den abortförebyggande rådgivningsverksamheten fortsatte och intensifierades. Den dittillsvarande begränsningen av antalet till statsbidrag berättigade rådgivningsbyråer borde upphävas. Den av abortutredningen förordade breddningen av rådgivningsverksamheten till att omfatta en allmänt rådgivande och stödjande verksamhet till lösande av samlevnadsproblemen borde övervägas. I avvaktan bl. a. på en utredning angående en sådan familjerådgivning, borde dock den befintliga organisationen i huvudsak bibehållas tills vidare.

I anledning av väckta motioner om en översyn av abortindikationerna m. m. uttalade *första lagutskottet* i sitt *utlåtande nr 20 år 1955* bl. a. följande.

Om den abortförebyggande verksamheten skall ge de resultat som i och för sig äro möjliga att uppnå, erfordras att samhället ställer tillräckliga hjälpmöjligheter till förfogande. Framför allt bör den rådgivande verksamheten utbyggas så att sådan kommer till stånd inom samtliga landstings-

områden och städer utom landsting. Det är därför att hälsa med tillfredsställelse att för årets riksdag framlagts förslag om att öka statsbidragsgivningen åt rådgivningsverksamheten, så att denna i utbyggt skick skali överallt kunna stödjas av statliga bidrag. Utskottet vill även ge uttryck åt den förhoppningen, att den åsyftade utbyggnaden av rådgivningsbyråerna med det snaraste kommer till stånd och att de inrättade byråerna skola erhålla tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att rätt kunna fullgöra sin ömtåliga uppgift.

Allmänna beredningsutskottet anförde i sitt utlåtande nr 14 år 1955 — i anledning av väckta motioner, I: 62 och II: 77, och efter att ha redogjort för abortutredningens betänkande och remissyttranden däröver — bl. a. följande.

Det har inom utskottet rätt enighet om att en allmän familjerådgivning skulle ha en väsentlig uppgift att fylla. Utskottet vill understryka vad motionärerna anført om angelägenheten att tillvarataga alla möjligheter att hjälpa familjen i det moderna samhället. De erfarenheter, som hittills gjorts av verksamhet av denna art, är synnerligen goda och numera väsentligt större än då abortutredningens betänkande skrevs. Utskottet har erfarit att medicinalstyrelsen funnit familjerådgivningen mycket värdefull av bl. a. den anledningen att den erbjuder möjlighet att redan på ett tidigt stadium hjälpa många som söker råd, alltså innan graviditet och därmed en ofta neurotiskt betingad abortansökan inträtt. Det lär ha förekommit fall, där kvinnor, som icke varit gravida men med hänsyn till sina förhållanden bedömts såsom blivande abortsökande, därest de skulle råka i grossess, genom familjerådgivningens insats fått en så ändrad inställning till tillvaron, att de förklarat sig önska föda barn. Medicinalstyrelsens bedömning av familjerådgivningens värde belyses vidare bl. a. därav att styrelsen nyligen beslutat tillställa sjukvårdens huvudmän en skrivelse med förklaring att hinder icke möter att utbygga rådgivningsverksamheten till en allmän familjerådgivning och att andra byråernas beteckningar i enlighet härmed.

Av vad ovan anförts torde framgå att tanken på organiserandet av en allmän familjerådgivning vunnit stor anslutning. Utskottet vill för egen del förorda, att en utredning i denna fråga kommer till stånd.

Sedan riksdagen begärt den av allmänna beredningsutskottet sålunda förordade utredningen, tillsattes *familjerådgivningskommittén*, som år 1957 avgav betänkande med förslag till allmän familjerådgivning (SOU 1957:33). Kommitténs majoritet förordade att de båda verksamhetsgrenarna abortrådgivning och allmän familjerådgivning skulle sammanföras, dock med viss övergångstid för den erforderliga anpassningen. I *propositionen nr 135 till 1960 års riksdag* angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet uttalade *föredraganden*, statsrådet Lindström, att sambandet mellan ifrågavarande verksamheter var väldokumenterat. Enligt föredraganden borde emellertid den allmänna familjerådgivningen i det inledande skedet ha karaktären av försöksverksamhet, och det borde tills vidare överlämnas till huvudmännen att själva bestämma hur de berörda verksamheterna skulle organiseras i förhållande till varandra.

Föredraganden anförde bl. a. följande.

Den abortförebyggande verksamheten är trots gällande bestämmelser om statsbidrag ännu efter femton år inte representerad i mer än cirka hälften av länen. Ställningstagandet till abortutredningens förslag om en decentralisering av vissa abortärenden uppskötts av riksdagen år 1955 till dess en utbyggnad av abortrådgivningen skapat förutsättningar för att en decentralisering skulle kunna genomföras likformigt och samtidigt för hela riket. Ingenting i dagens läge ger anledning till en ändring av denna bedömning. Medicinalstyrelsen påpekar emellertid i sina anslagspetita för budgetåret 1960/61 att styrelsen inte räknar med ytterligare utbyggnad av den abortförebyggande verksamheten under budgetåret, eftersom inrättandet av nya rådgivningsbyråer inom ett flertal landstingskommuner uppskjutits i avvaktan på slutbehandlingen av det förslag till omorganisation av verksamheten, vilket framlagts av 1955 års familjerådgivningskommitté. När svaret på denna avvaktan blir en rekommendation om försöksverksamhet med valfria anknytningsmöjligheter, är det inte osannolikt, att en del av de lands- ting, som övervägt att inrätta en abortbyrå, redan från början inrättat en kombinerad familjerådgivnings- och abortbyrå i enlighet med familjerådgivningskommitténs intentioner.

Efter behandling i *statsutskottet* av propositionen (*utlåtande 136 år 1960*) godkände *riksdagen* i allt väsentligt vad som föreslagits i propositionen.

I anledning av riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t ovan angivna *kungörelse av år 1960* om statsbidrag till *försöksvis anordnad familjerådgivning*.

Vid *1964 års riksdag* väcktes motioner, *I: 31* av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och *II: 43* av herr *Wiklund m. fl.*, om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation. I sitt av *riksdagen* godkända *utlåtande (nr 19)* uttalade *allmänna beredningsutskottet* bl. a., att utskottet i annat *utlåtande (nr 18)* angående vissa familjepolitiska frågor berört familjerådgivningsverksamheten och därvid föreslagit en allsidig översyn av förhållandena i syfte att söka utröna vilka åtgärder från statens sida som kunde och borde företagas för att stimulera kommunerna att organisera en effektiv familjerådgivning samt att utskottet förutsatte, att behovet av effektivisering av verksamheten för hjälp åt kvinnor i abortsituation blev beaktad vid en sådan översyn. I skrivelse (nr 237) gav riksdagen Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Kungl. Maj:t har härefter — i början av år 1965 — såsom framgår av vad som ovan återgivits av direktiven till 1965 års abortkommitté uppdragit åt medicinalstyrelsen att sammanställa och analysera erfarenheterna av den hittills på försök anordnade familjerådgivningen m. m.

Vid *1965 års riksdag* hemställdes i två likalydande motioner, *I: 112* av herr *Sundin m. fl.* och *II: 95* av herr *Gustafsson* i *Borås m. fl.*, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning med uppgift att skyndsamt vidtaga en allsidig översyn av samhällets hjälp- och rådgivningsverksamhet till kvinnor i abortsituation samt snarast framlägga förslag till effektivisering av denna verksamhet.

Allmänna beredningsutskottet avstyrkte i sitt *utlåtande nr 11* bifall till

motionen och anförde därvid — under hänvisning till direktiven för den efter motionernas väckande tillsatta abortkommittén — att motionärernas önskemål var tillgodosedda.

Riksdagen avsåg motionerna.

Här må slutligen nämnas, att *riksdagens revisorer* i sin berättelse för år 1964, § 15, ägnat uppmärksamhet åt frågan hur anslagna medel för »Tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor som besöka kurator» användes. Såsom framgår av vad som ovan upptagits under »Gällande bestämmelser m. m.» disponeras medlen i fråga med stöd av 1945 års statsbidragskungörelse. I anledning av revisorerernas uttalande har herr *Wiklund* vid 1966 års riksdag väckt en motion, *II: 9*, avseende utfärdande av anvisningar till berörda hjälporgan om vikten av samarbete vid utnyttjande av de sociala hjälpresurser som kan stå till buds för förebyggande av aborter. Motionen behandlas av statsutskottets 3:e avdelning.

Utskottet

I förevarande motion yrkas, att sådana tilläggsdirektiv för den pågående abortutredningen utfärdas, att denna får i uppdrag att undersöka möjligheterna att lagstiftningsvägen reglera dels myndigheternas handläggnings- tid av abortsökningar och dels landstingens skyldighet att inrätta rådgivningsbyråer för abortförebyggande verksamhet. I motionen framhålles, att långa väntetider förekommer för abortsökande kvinnor, som vänder sig till de rådgivningsbyråer som upprättats. Detta i förening med handläggnings- tiden hos medicinalstyrelsen, i de fall då styrelsen skall pröva ansökan om abort, samt den i vissa fall förekommande väntetiden vid vederbörande sjuk- hus medför att 8—10 veckor vanligen förflyter mellan kvinnans första kon- takt med myndigheterna och den tidpunkt, då abort kan ske. I motionen an- föres vidare, att gällande statsbidragsbestämmelser icke i tillräcklig ut- sträckning förmått landstingen att inrätta sådana rådgivningsbyråer, som här är i fråga, och att lagstiftning om landstingens skyldighet att inrätta abortbyråer därför bör övervägas.

1965 års abortkommitté har fått i uppdrag att överväga vilka bestämmel- ser, som bör reglera förfarandet i abortärenden. I direktiven framhålles, att det är angeläget att möjligheter skapas att påskynda förfarandet så att be- slut kan erhållas på ett betydligt tidigare stadium av graviditeten än hittills samt att det är av vikt att en kvinna som har beviljats abort har möjlighet att få ingreppet utfört snarast och till låg kostnad. Kommittén bör successivt framlägga de reformförslag, som kommittén i dessa hänseenden finner på- kallade.

Av direktiven för abortkommittén framgår vidare bl. a., att medicinalsty- relsen fått i uppdrag att sammanställa och analysera vunna erfarenheter

dels av den på försök anordnade familjerådgivningen och dels av den organiserade abortförebyggande rådgivningsverksamhet, som bedrivs i annan form än i samband med familjerådgivning. Abortkommittén skall enligt direktiven till ingående behandling uppta frågan om samhällets åtgärder i abortförebyggande syfte. Detta gäller både den rådgivningsverksamhet, som i detta syfte bedrivs av olika samhällsorgan i skilda former, och sociala och ekonomiska åtgärder till stöd åt kvinnor i abortsituation. Mot bakgrunden av det material rörande rådgivningsverksamheten, som medicinalstyrelsen enligt det ovan anförda skall upprätta, och vissa undersökningar som kommittén själv har att företaga bör kommittén överväga hur samhällets verksamhet på förevarande område på bästa sätt kan utbyggas och effektiviseras. Härmed avses bl. a. hur rådgivningsverksamheten lämpligen bör vara organiserad.

Av direktiven för abortkommittén framgår således att motionärernas önskemål redan är tillgodosedda, varför något riksdagens initiativ i anledning av motionen inte är erforderligt. Utskottet får därför hemställa,
att förevarande motion, II: 714, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 mars 1966

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Carlqvist, herr Lars Larsson, fru Nilsson, herrar Edström*, Erik Filip Petersson, Hübinette och fru Elvy Olsson;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe, Johansson i Södertälje, Wiklund, fru Svensson, herrar Johansson i Skärstad*, Ringaby och Göransson*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.